

Københavnske grosserer skabte skov på heden

Af
Skovtaksator Børge H. Larsen,
Lindum Skovridergård, Tjele.

Stor tilslutning til Skovhistorisk Selskabs forårstur til Høllund Søgaard og Baldersbæk, lørdag den 2. maj 1992

Ca. 100 skovhistoriske interesserede deltog i ekskursionen til Københavnerplantagerne, omkring det navnkundige sted Vorbasse.

I den dejlige morgen samledes man i Høllund Søgaard plantage, ved foden af højen med Dalgasstatuen, hvor plantagen traktede gæsterne på morgenkaffe.

Formanden, forstkandidat Kirsten Olesen bød velkommen til turen, og skovrider Chr. Dalgas (oldebarn af Enrico Mylius Dalgas) bød velkommen til Høllund Søgaard, der stadig ejes af familien Dalgas.

Skovrider Poul Schreiner Hansen byder velkommen, - flankeret af skovrider Chr. Dalgas.

Skovrider Dalgas fortalte, at statuen blev rejst i 1916 af grosserer Holger Petersen, der var meget aktiv ved skabelsen af Københavnerplantagerne.

Fra denne høj vinkede Dalgas med kasketten, når Holger Petersen efter et besøg drog hjem til det nærliggende Baldersbæk.

Skovrider Dalgas berettede om sin tid som forstelev hos bedstefaderen Chr. Dalgas (direktør for Hedeselskabet indtil 1933). Bedstefaderen havde en ide om at plante frugttræer mellem bjergfyre; han var i det hele taget altid meget interesseret i forsøg.

Derefter fortalte skovrider Poul Schreiner Hansen om Ribe skovdistrikt (under Hedeselskabet), som Høllund Søgaard er en del af, og takkede familien Dalgas for den gæstfrie modtagelse. Skovrideren udtalte: "Høllund Søgaard er en ejendom, vi med stor glæde viser frem,

når vi har besøg".

Skovrider Chr. Dalgas - ved statuen af E.M. Dalgas - taler til de mange ekskursionsdeltagere, der gæstfrit blev trakteret på morgenkaffe.

At tiderne i de seneste år har ændret sig for skovbruget, er tydeligt at se, når vi får at vide, at hos Ribe skovdi strikt er antallet af skovarbejdere fra 1986 faldet fra 85 heltidsbeskæftigede til 35 i 1991, på grund af maskinskovning. Det er en nødvendighed for at holde udgifterne ned på skovningen.

Et meget afvekslende skovbillede - i plantagen

Skovrider Poul Schreiner Hansen fortæller om Høllund Søgaards stolthed: De store sitkagrøner.

Høllund Søgaard er idag på 278 hektare, hvoraf 174 er bevokset med gran, en del er andet nåletræ, 15 ha med løvtræ og lidt pyntegrønt.

Efter den interessante indledning gik turen ud i plantagen, som E.M. Dalgas købte i 1877. Man gjorde først holdt ved en blandet bevoksning med jap. lærk, douglas, alm. ædelgran, rødgran og bøg. Den jap. lærk er meget stabil og kan præstere en god ungdomstilvækst, og så kan man indbringe andre træarter under den. Man beundrede også en meget stor Nordmannsgran, plantet af E.M. Dalgas i begyndelsen af 1880'erne. Overfor lærkene kunne man se en af plantningerne fra plantagens start; man var grundig og dygtig til at få løvtræet op.

Ekskursionen blev derpå præsenteret for en frodig bevoksning med den hurtigvoksende, vestamerikanske ædelgranart, grandis fra 1950.

Professor Per Olesen, Landbohøjskolen bemærkede: Det er vanskeligt med dyrkning af nåletræ, hvor vi skal se 50 år frem; idag bliver der brugt mindre konstruktionstræ. Vil vi se 50 år frem i tiden, så skal vi se mere på det biologiske end det økonomiske.

En stabil skov, en plantage, der er værd at se på, bør være målet. Derfor skal man have noget mere løvtræ ind i vore plantager. Med den variation, vi oplever her i Høllund Søgaard, har man næsten nået skovtilstand."

Fra egekrat til skov

Lawson-cypres var en anden nåletræart fra det vestlige U.S.A., som man mødte. Som det blev bemærket: "Huskessedel. Cypres = syg og presset". -

At der kan produceres store træer på heden, fik man bevis for i den næste bevoksning. Sitkagran fra 1879; det højeste træ var målt til 38,4 m (i 1982) og gennemsnitshøjden var 35,7 m. Per ha stod der ca. 650 kubikmeter.

Fra de eksotiske kæmpetræer, nåede man til en egebevoksning, ca. 100 år. Sådant ville skoven have set ud, om

Fra Sitka-kæmperne ind til de krogede ege, hvor man har favoriseret de krumme træer.

den havde fået fred. Også før den ny skovlov har man fra familien Dalgas ønsket at bevare dette stykke, der oprindeligt har været et egekrat.

Det er typisk, at når egen ikke bliver stævnet (sat på roden) kommer det til at ligne en rigtig egeskov. Ville miste præget af kratskov, dersom man fjernede de krogede træer.

Chr. Dalgas tilføjede: "Da min bedstefader kom her, var der ingen træer højere end hans spadserestok. - Her har også været en festplads for missionsmøder - .

I disse ege har der ikke været vist ud siden 1937, da jeg huggede i dem. Jeg bevarede de krogede, da de senere kunne bruges til at reparere skibe med. Og publikum kan godt lide det krogede, der er en modsætning til de rette graner".

Den spændende formiddag sluttede med et besøg ved selve Høllund Søgaard, der var skovriderbolig for J. Chr. Sørensen (1877-1927) og Chr. Christensen (1927-1941), indtil Chr. Dalgas tog ophold her i 1933. - Kirsten Olesen takkede skovrider Dalgas for beretningerne om fortiden og skovrider Schreiner Hansen for indføring i nutiden. -

De mange ekskursionsdeltagere foran Høllund Søgaard - set fra haven.

Københavnske grosserer og vestjyske bønder

Ved besøget på Vorbasse Museum fortalte Jørgen Selmer (indtil 1/5 leder af Vorbasse/Grindsted Museer): Det skyldes Enrico M. Dalgas, at vi kan tage på tur i disse landskaber. Men der var mange medvirkende i denne proces. Sammenspillet mellem flere faktorer.

Lokalt havde man en egn med store hedearealer, befolkningstallet steg, og arealet kunne ikke brødføde befolkningen. Der var overskud af arbejdskraft. Jorden, der var for dårlig, kunne bruges til skov.

Skulle der ske noget, måtte man have fat i nogle, der havde ånd og penge. Hvor fandtes de? I København. - Holger Petersen, der fabrikerede "Løvegarn" på fabrikker i København og Odense, fik overtalt mange grosserer til at købe plantager.

Hvorfor købte de? Det hang sammen med tabet af Sønderjylland. Man var vant til at sætte noget i gang. Men det var ikke det hele. Disse mennesker tilhørte et nyt borgerskab; de havde faktisk for mange penge, - men de manglede jord.

Køb af jord herovre gav mulighed for at kunne invitere på jagt. her i Vestjylland var der pludselig lejlighed for at skabe sit eget herresæde. Men det var vanskeligt at forhandle med disse genstridige vestjyske bønder. Skovrider J. Chr. Sørensen formidlede disse jordhandler på en god måde.

Vi ser, hvordan man byggede disse hovedbygninger. Man havde altid en god vinkælder og en gæstebog. Ved besøg forventede man et digt, en tegning. Disse bøger er en perle, de fortæller om det liv, der blev levet med rødvin, dans og jagt.

Det var i modstrid med det liv, der ellers førtes på egnen. Disse ejendomme blev patriarkalske samfund. Ejerne havde et godt forhold til arbejderne.

De mange skovarbejdere boede gerne i skovens huse, der gerne var velholdte.

Nogle af tjenestefolkene fandt, at det gik lidt for "vildt" til, og det var også tjenestefolkene, der holdt på formerne. Når f.eks. "fruen" tog rundt med chokolade og andet godt til børnene i de mange hjem, kunne chauffør og tjener ikke nedværdige sig til at tale med børnene - men det kunne fruen.

Lokalt fik man nogle gode arbejdspladser, og man fik plantagerne op og opnåede læ. Rødgranerne er sammenhørende med klunketiden. Tingene hører sammen øst/vest.

Pergamentrulle i gravhøj - fra 1916

Efter besøget på Vorbasse museum kørte man til Baldersbæk plantage, hvor man samledes ved statuen af Holger Petersen og med udsigt til den hvide hovedbygning, hvor om Jørgen Selmer fortalte: "Forbilledet er Frederiksdal slot ved Furesøen. I højen bag os er der nedgravet en pergamentrulle, som hylder Holger Petersen. Den hvide bygning indeholder mange særprægede ting, bl.a. en natpotte, der spillede "Ach du lieber Augustin".

Jørgen Selmer fortæller ved statuen af Holger Petersen, der betød så meget ved skabelsen af Københavnerplantagerne.

I 1913 var hele Grosserersocietetet på besøg.

Man var klædt om til måltiderne. Om lørdagen var der champagne og dans. Gratis frimærker; så kunne man skrive hjem og fortælle om alt det, man oplevede.

I 1906 var Børsen i København meget forfalden. De bedste af de originale sandstensfigurer står herude.

Historien om Københavnerplantagerne handler ikke blot om København, - men om kultur. Når man sætter kontraster op overfor hinanden, ser man, hvad de indeholder. Jeg har været glad for at kunne slutte mit arbejde om Københavnerplantagerne".

Et kig ned til Baldersbæks statelige hovedbygning.

Kirsten fremsførte hele selskabets tak: "Vi har set meget idag. Du har været gevaldig til at fortælle. Og vi glæder os til, at du kommer til København (pr. 1. maj er Jørgen Selmer udnævnt til leder af Københavns Bymuseum). Du har manifisteret dig ved at fortælle, hvordan by og land kan forenes".

